

Volkskundig onderwijs en onderzoek aan de Katholieke Universiteit van Leuven (1937-1994)

Bijdrage tot de wetenschapsgeschiedenis van een discipline

Stefaan Top

De Katholieke Universiteit van Leuven is momenteel de enige instelling in België, waar het vak volkskunde officieel geprogrammeerd wordt en tevens volwaardig deel uitmaakt van academische curricula. Hoewel het onderwijs in de volkskunde er qua omvang vrij beperkt is, bestaan er toch verscheidene onderzoeksmogelijkheden, wat germanisten, historici en kunsthistorici de kans biedt tot het schrijven van volkskundige afstudeerscripties. Hun onderwerpen kiezen ze veelal uit het domein van de eigentijdse immateriële volkscultuur. Aan deze halve eeuw vakgeschiedenis zijn de namen van Jan Gessler, Karel Peeters en schrijver dezes verbonden.

1 Onderwijs

1.1 *De periode Gessler*

Als Jan-Baptist Frans Huibrecht Gessler (1878-1952) te Leuven in de vorm van voordrachten volkskunde onderwijst in het Nederlands en het Frans, schrijven we 1937. Dit betekent dat volkskunde als vak te Leuven ruim tien jaar later academische erkenning geniet dan aan de Gentse Rijksuniversiteit, waar professor Paul De Keyser op 5 maart 1926 de ministeriële toelating kreeg een vrije cursus volkskunde te organiseren.¹

Het onderwijspakket van professor Gessler, op 16 november 1927 benoemd tot opvolger van professor François Collard, bestond uit 'Methodologie en geschiedenis van de pedagogiek' en lessen in volks- en middeleeuws Latijn. Deze Maaseikenaar had klassieke en romaanse filologie gestudeerd, alsook geschiedenis, en was doctor in de klassieke filologie.² Qua opleiding stond Gessler dus ver verwijderd van de volkscultuur, maar als Limburger voelde hij zich een doorgewinterde 'folklorist' in de positieve betekenis van het woord, namelijk iemand met een grote belangstelling voor de levende volkscultuur. Zijn volkskundige gedrevenheid heeft hij ook nooit onder stoelen of banken gestoken.³

De vraag naar volkskundig onderwijs en onderzoek aan de Leuvense Alma Mater werd waarschijnlijk voor de eerste keer geformuleerd door de actieve germanist-ethnoloog professor Frans Olbrechts, die rector magnificus Ladeuze op 3 december 1934 een rapport dienaangaande heeft bezorgd.⁴ Uit de correspondentie, die K.C. Peeters heeft onderzocht, blijkt dat ook Gessler al in 1935 plannen koesterde om volkskunde te doceren. Op 4 september 1935 schrijft Monseigneur P. Ladeuze aan Gessler: "Votre projet pour l'enseignement du folklore est intéressant. Nous en reparlerons, si vous voulez bien, au courant de l'année prochaine". Deze gesprekken en de besluitvorming daaromtrent hebben blijkbaar vrij lang geduurd. Maar het

resultaat was positief, want in een brief van 3 september 1937 meldt de rector heuglijk nieuws: "J'ai l'honneur de vous confirmer officiellement que, dans leur récente réunion, Nos Seigneurs les Evêques vous ont chargé de donner, en flamand, à partir d'octobre prochain, une dizaine de leçons sur le folklore flamand. Je vous serais reconnaissant de me faire savoir le plus tôt possible le titre que vous jugez le plus convenable pour ces leçons, la place où on les placerait le mieux dans le programme des cours et l'heure où vous les donnerez."⁵ De kôgel is dus door de kerk en vanaf oktober 1937 kon Gessler, die in 1933 tot gewoon hoogleraar was benoemd, beginnen met zijn 'lessen tot inwijding in de folklore'.⁶

Als lid van de Nationale Commissie voor Folklore vanaf haar stichting in 1937, als voorzitter van de Vlaamse sectie sedert 1947 en als lid van de redactie van *Volkskunde* vanaf begin 1940 heeft Gessler een eersterangsrol gespeeld op het volkskundig podium in Vlaanderen. Bij zijn overlijden in 1952 heeft K.C. Peeters dan ook terecht de vele verdiensten van zijn voorganger onderstreept. Door zijn "vele studiën, door zijn publicaties, door zijn lezingen en voordrachten, door zijn organisatiewerk en vooral door het feit, dat dank zij zijn initiatief de studie van de Volkskunde aan de Leuvense universiteit burgerrecht verkregen heeft", heeft Gessler een fundamentele bijdrage geleverd tot de wetenschappelijke 'standing' van de volkskunde in Vlaanderen.⁷

Over de inhoud van de voordrachten die Gessler aan volkskundige onderwerpen heeft gewijd, zijn we zeer slecht geïnformeerd. We kunnen er dan ook niets zinvols over meedelen. Onrechtstreeks weten we dat nogal wat studenten-germanisten de informele volkskundecolleges van Gessler hebben gevolgd. Enkelen van hen zijn zelfs afgestudeerd met een volkskundige scriptie. Deze actieve belangstelling voor volkskundig onderwijs en onderzoek verklaart wellicht de toewijzing van twee assistenten aan Gessler in 1946. Het betreft dr. Karel Constant Peeters en dr. Joseph Roland, die respectievelijk voor de Vlaamse volkskunde en de Waalse 'folklore' hand- en spandiensten zullen verrichten.

1.2 De periode Peeters

De keuze van de Kempenaar Peeters was beslist geen toeval. Deze onderwijzer, in 1937 aan de Gentse Rijksuniversiteit tot doctor in de pedagogische wetenschappen gepromoveerd⁸, was immers de auteur van het zeer populaire en bijzonder leesbare boek *Eigen aard. Grepen uit de Vlaamsche folklore*⁹, dat door Gessler werd ingeleid en in navolging van Vondel door de geleerde classicus was voorgesteld als "Den Gulden Winkel der volkslievende Zuidnederlanders".¹⁰

Begonnen per 1 oktober 1946 als assistent met leeropdracht, volgde Peeters in 1949 Gessler op als lector. De voordrachten waren ondertussen geëvolueerd tot een meer systematische leergang. In 1949 werd volkskunde een keuzevak. Vanaf het academiejaar 1957-58 werd het cursusaanbod zowel qua aantal als qua inhoud uitgebreid. Als buitengewoon docent onderwees Peeters, die in 1950 ook Stadssecretaris van Antwerpen was geworden, twee keuzevakken: 'Nederlandse volkskunde en methodes der moderne volkskunde' aan de germanisten, en 'Volkskunde

Prof.dr. K.C. Peeters. Uit: *Volkskunde* 76 (1975).

en volkskunst' aan de studenten van het Hoger Instituut voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis.¹¹ In 1959 werd hij benoemd tot buitengewoon hoogleraar.

Zijn cursus 'Nederlandse volkskunde en methodes der moderne volkskunde' bevatte twee delen. Een eerste luik was gewijd aan de belangstelling voor de volks-cultuur (eigenlijk een soort volkenkunde) vanaf de oudheid tot de negentiende eeuw. In het tweede deel ging de aandacht naar de Romantiek en de ontdekking van de orale overleveringen door de Grimms en hun navolgers in Duitsland en in de Nederlanden, onder hen A.H. Hoffmann von Fallersleben en J.W. Wolf. De voormannen van de Vlaamse Beweging kwamen vanzelfsprekend ook uitvoerig aan bod. Hoewel de cursus vrij historisch en encyclopedisch was opgevat, kwamen ook eigentijdse benaderingen ter sprake zoals die van Richard Weiss, Adolf Bach, Matthias Zender en het Duitse atlasproject en zelfs Hermann Bausinger en Günther Wiegelmann.

Het is evident dat een jaaruur of twee semesteruren onvoldoende zijn om én de geschiedenis van het vak én de volkskundige canon uit te diepen. Peeters gaf dus een interessante en vooral boeiende inleiding tot de volkskunde als wetenschap, met veel concrete verwijzingen naar zijn boek *Eigen aard* en zijn *Volkskundige aantekeningen*.¹² Tegelijk bood hij zijn studenten de kans om zelf volkskundig onderzoek te verrichten door toepassing van verschillende methodes.

In de cursus 'Volkskunst' putte Peeters heel vaak uit zijn ervaringen als conservator van de Antwerpse Oudheidkundige Musea (1943-47). Hij toetste daarbij zijn volkskundige ideeën aan die over Kunst met een grote 'K'. Zijn explorerende visie kunnen we perfect volgen in zijn publikatie *Over volkskunst*¹³, die waarschijnlijk de neerslag vormt van dit college en waarin de wisselwerking volkskunst-(elitaire)kunst de rode draad vormt van zijn betoog.¹⁴

De colleges van Peeters werden druk gevolgd door germanisten, in mindere mate door kunsthistorici, die minder talrijk waren. De manier van doceren werkte aanstekelijk en contrasteerde fel met de meeste andere cursussen, die een vrij saai verloop kenden. Peeters daarentegen moedigde zijn studenten aan tot inspraak en discussie, en zette hen met succes aan deel te nemen aan kleine onderzoekingen. De levendige doceermethode over een materie die direct verwees naar het leven van iedere dag – Peeters heeft steeds gepleit voor een actualisering van de studie van de volkscultuur – had tot gevolg dat veel studenten zich bij Peeters aanmeldden voor het schrijven van een volkskundige afstudeerscriptie. Tijdens het academiejaar 1962-63 was ik één van hen.¹⁵

1.3 De huidige periode

Op voorstel van Peeters besloot het Leuvense universiteitsbestuur in 1967 tot de oprichting van een Seminarie voor Volkskunde.¹⁶ Dit belangrijke initiatief was niet alleen een uitdrukking van erkenning en waardering voor wat te Leuven op het domein van de volkskunde gebeurde, het hield ook de mogelijkheid in een assistent aan te werven. Omdat de benoemingsprocedure te laat op gang was gekomen, werd schrijver dezes vanaf 1 oktober 1968 eerst als technisch-administratief medewerker en vervolgens vanaf 1 oktober 1969 tot 30 september 1975 als assistent aangesteld.

Op 1 oktober 1975 was de opvolging van Peeters definitief geregeld en werd ik als buitengewoon (deeltijds) docent belast met de cursussen 'Nederlandse volkskunde en methodes der moderne volkskunde' en 'Europese volkskunst'. Het personeelsstatuut verbeterde in de loop der jaren aanmerkelijk. Terwijl Peeters al de tijd in het buitengewone kader¹⁷ heeft geopereerd, was dit voor mij ook nog het geval tot 30 september 1978.¹⁸ Na een overgangsjaar¹⁹ met voltijdse activiteit volgde echter per 1 oktober 1979 een vaste aanstelling, die op 1 juni 1992 voorlopig werd bekroond met de benoeming tot lid van het zelfstandig academisch personeel, met full-time aanstelling en met de graad van hoofddocent.

Het onderwijsaanbod in de volkskunde was en is in Leuven nog steeds vrij beperkt. De twee cursussen, volwaardige keuzevakken van telkens één jaaruur²⁰, kunnen door iedereen uit de hogere studiejaren gevolgd worden. De realiteit is dat 'Nederlandse volkskunde', waartoe de titel van de eerste cursus werd vereenvoudigd, jaarlijks vijftig tot zestig studenten aantrekt. De meesten komen uit de richting 'Germaanse Taal- en Letterkunde'; maar ook een twintigtal historici toont ieder jaar belangstelling voor onze colleges. De cursus 'Europese volkskunst' wordt geprogrammeerd in het curriculum van het departement 'Archeologie en Kunstwetenschap'. Aangezien het aantal studenten hier beduidend minder talrijk is, beperkt de groep zich tot enkelen.

In de cursus 'Nederlandse volkskunde' komen de volgende onderwerpen aan bod: omschrijvingen van het begrip volkskunde, de verschillende benaderingswijzen en methodes, de volkskundige canon (kanttekeningen bij het plan-Hoffmann-Krayer) en zijn heuristiek, aspecten van de volksverhaal- en de volksliedstudie. Dit alles wordt door middel van een paar videofilms aanvullend gevisualiseerd en geconcretiseerd.²¹ Het tonen van filmmateriaal nodigt meteen uit tot een kritische reflectie over het gebruik van het medium video bij het documenteren en bestuderen van aspecten van eigentijdse volkscultuur.

In de cursus 'Europese volkskunst' stel ik eerst het begrip 'volkskunst' ter discussie. In de loop der jaren zijn hieromtrent immers heel gevarieerde en controversiële standpunten ingenomen. De relatie volkskunst/volkscultuur en musea vormt het tweede gedeelte van het college, dat gedocumenteerd wordt aan de hand van dia's van volkskundige musea en tentoonstellingen uit Oostenrijk, Roemenië, Litouwen en Polen. In een derde deel gaat bijzondere aandacht naar de rijke waaier van de volksprentkunst in verleden en heden. Als er voldoende studenten zijn, worden er excursies georganiseerd naar de volkskundemusea van Antwerpen, Brugge en Gent, en het 'Museum voor speelgoed en volkskunde' in Mechelen.

Het cursusaanbod is, zoals reeds meegedeeld, beperkt. Bovendien situeert het zich in de marge van de opleidingen 'Germaanse Taal- en Letterkunde' en 'Kunstwetenschap en Archeologie'. Het gaat om twee keuzevakken, die de status van verplicht vak ontberen. Deze toestand is daarom geenszins te vergelijken met het buitenland (inzonderheid Duitsland, Oostenrijk, de Scandinavische landen en de voormalige Oostbloklanden) en zou dus theoretisch verbeterd kunnen worden. De omstandigheden zijn echter niet rooskleurig, omdat er een duidelijke trend is het aantal colleges zeker niet op te drijven. In een klimaat van permanente besparingen en reducties van traditionele programma's is denken aan uitbreiding voor de volks-

kunde weinig realistisch. In de huidige situatie is het belangrijk vast te stellen dat de volkskunde officieel geprogrammeerd wordt²² aan de K.U. Leuven en dat germanisten, historici en kunsthistorici aan een volkskundig onderwerp of thema een afstudeerscriptie kunnen wijden. Vooral stemt het tot relatieve tevredenheid dat jaarlijks tientallen studenten een of ander volkskundig college volgen en dat er ieder jaar eveneens enkelen zijn die zich voor een volkskundige studie aanmelden.

2 Onderzoek

Omdat het volkskundig onderwijsaanbod te Leuven, quantitatief bekeken, nogal mager genoemd kan worden, zou men kunnen verwachten dat het onderzoek navenant is. Welnu, dit is duidelijk niet het geval, wat door de cijfers gestaafd wordt. Vanaf 1936 tot 1994 zijn meer dan vierhonderd volkskundige afstudeerscripties gerealiseerd en acht doctorale proefschriften. Dit is een aardig resultaat, dat chronologisch als volgt tot stand is gekomen:

- onder leiding van J. Gessler²³ (1937-1949): een twaalfstal licentiaatsverhandelingen;
- onder leiding van K.C. Peeters (1949-1974): 159 licentiaatsverhandelingen en 5 doctorale proefschriften;²⁴
- onder leiding van S. Top (1974-): 245 licentiaatsverhandelingen en 3 doctorale proefschriften.²⁵

2.1 *De periode Gessler*

Het is bekend dat Jan Gessler zich onder meer aangetrokken voelde tot het boeiende domein van het volksgeloof en de volksdevotie. Dit verklaart wellicht waarom een aantal studenten een onderzoek gewijd heeft aan 'volksbedevaarten', dat wil zeggen aan bedevaarten die de mensen uit eigen beweging ondernemen om op een bepaalde plaats te bidden, een bepaalde gunst af te smeken of voor een genezing van eigen kwalen of die van hun dieren te offeren.

Dit onderzoek heeft in alle Vlaamse provincies plaatsgevonden en is gebaseerd op intensief veldwerk en participerende observatie. In hun onderzoeksgebied hebben de studenten vele gesprekken gevoerd met priesters en kosteren, die om zo te zeggen beroepshalve bij deze materie betrokken zijn. Maar ook gewone stervelingen en zelfs beroepsbedevaarders werden ondervraagd om inlichtingen mee te delen over aan hun bekende bedevaartpraktijken en -rituelen.

Deze studies hebben in eerste instantie een registrerende en inventariserende functie. Het resultaat van dit veldwerk is een zo volledig mogelijke beschrijving van wat zich allemaal in kerken en kapellen bij de bedevaarten afspeelt. Dit gedetailleerd overzicht wordt in de mate van het mogelijke aangevuld en onderbouwd door allerlei vormen van documentatie (devotieprentjes, gebeden, litanieën, medailles, draadjes, bedevaartvaantjes, affiches), die nu zeer waardevol en soms uniek zijn geworden. Bij de verwerking van het materiaal – onder meer de geografische uitstraling van sommige devoties – werd nagegaan vanwaar men op bedevaart ging. Deze gegevens zijn cartografisch verwerkt en geven een duidelijk visueel beeld van de geografische populariteit van een lokale heilige. Het werk van sommige

studenten overstijgt duidelijk het descriptieve niveau, doordat zij zich vragen stellen rond de herkomst en verspreiding van bepaalde religieuze handelingen en/of gebeden, die zij tijdens hun onderzoek al dan niet meermaals hebben geconstateerd. Sommigen gaan verder en proberen hun onderzoeksresultaten te situeren in een ruimere volkskundige context zoals de volksgeneeskunde, het volksverhaal (sagen en legenden), de iconografie, de volkskunst, de volkstaal en de toponymie.²⁶

Als we nu deze belangrijke inventarissen lezen²⁷, dan valt op hoe sterk het religieuze nog in de jaren '40 en '50 verankerd zat in het dagelijkse leven. Deze op empirie berustende onderzoeken zijn niet alleen uitstekende momentopnamen, ze dragen ook waardevolle bouwstenen aan om een beeld te vormen van de mentaliteit van gelovige Vlamingen in de eerste helft van de twintigste eeuw. Af en toe leveren ze ook het bewijs dat tradities – en zeker die welke op geloof en devotie gestoeld zijn – bijzonder taai kunnen zijn en eeuwen kunnen overleven.²⁸

2.2 De periode Peeters

Onder leiding van Peeters heeft het volkskundig onderzoek een hoge vlucht genomen. Op twee domeinen heeft hij baanbrekend werk geleverd, dat zelfs in het buitenland weerklank heeft gevonden.

Vooreerst is er het sagenonderzoek, dat eigenlijk al gestart was onder Gessler en in Gent onder Paul De Keyser, maar Peeters heeft de methodiek verfijnd en het project bijgestuurd.²⁹ De ervaringen hadden geleerd dat onderzoek in een te groot geografisch gebied leidt tot oppervlakkige resultaten. Vóór 1948 waren er in de provincies Antwerpen en Limburg immers drie studenten op zoek gegaan naar volksverhalen, in casu sagen. De uitgebreidheid van het onderzoeksgebied had ertoe geleid dat de studenten in kwestie onvoldoende tijd hadden om in alle gemeenten geschikte vertellers te vinden.

Alfons Roeck was de eerste van de Peeters-lichting, die het sagenonderzoek anders heeft aangepakt en met succes.³⁰ Een verantwoorde afbakening van het onderzoeksgebied, dat niet te groot mag zijn, is noodzakelijk. Verder pleit Roeck om ook de stad en de verstedelijkte gebieden in het onderzoek te betrekken. Hij is van mening dat ook jongeren goede vertellers kunnen zijn, wat verrassende aanvullingen kan opleveren. Tenslotte kan de cartografische verwerking van de verzamelde gegevens tot interessante ontdekkingen leiden. Hij haalt het voorbeeld aan van de 'schaapduivel', die in het centrum van het Hageland de naam is van de weerwolf. Maar ook het 'dwaallicht' als misdadig wezen en de 'vliegende framasons' leveren stof tot nadenken wat hun geografische spreiding betreft.³¹

Hoewel er kritiek is gekomen van iemand die zelf aan het project heeft meegewerkt – de oprispingen van Hervé Daras³² zijn niet helemaal onterecht, maar af en toe wel overtrokken – kunnen we formeel stellen dat het Leuvense sagenonderzoek een mijlpaal vormt en dit om verschillende redenen. Het materiaal – duizenden sagen en hun varianten – bestrijkt nagenoeg heel Vlaanderen en werd grosso modo in een periode van een kwart eeuw volgens eenzelfde methode samengebracht. We mogen derhalve zeggen dat het om een vrij homogeen corpus gaat, waarin de meeste aandacht is gegaan naar de verhalen zelf en hun onderlinge motieven. Ruim

zestig studenten zijn – de ene uiteraard zorgvuldiger en vollediger dan de andere – telkens in een aantal gemeenten weken lang op zoek gegaan naar sagenvertellers, die ze met concrete vragen naar motieven (zoals bijvoorbeeld toverboek, gewijd water, heksendans) en figuren (zoals spoken, heksen, duivels, terugkerende doden) hebben bestookt. Dit heeft geleid tot een gigantische hoeveelheid motieven, waarvan er vele in de vroeger gepubliceerde verzamelingen³³ ontbreken. Vanuit cultuurhistorisch standpunt is dit materiaal daarom niet alleen uniek³⁴ en bijzonder waardevol, het biedt ook veel mogelijkheden om het te gebruiken als betrouwbare bron voor de studie van het dagelijks leven in de eerste helft van onze eeuw. Sagenvertellers hebben immers de goede gewoonte om de hoofdelementen van hun verhalen in tijd en ruimte te situeren. Deze contextuele gegevens worden vaak nog gekruid met details over personen en lokale toestanden, die het ‘historische’ beeld verlevendigen.

Hoewel mijn mening over het Leuvense sagenonderzoek uitgesproken positief is, vind ik het persoonlijk jammer dat het project beperkt werd tot de sagen. Veel interessant materiaal (zoals sprookjes, grappen, legenden, anekdoten, liederen), dat met dezelfde moeite opgetekend had kunnen worden, is aldus definitief verloren gegaan.³⁵ Ook valt te betreuren dat relatief weinig aandacht is gegaan naar de vertellers. Toen ikzelf in 1963 sagen verzamelde in een vijftiental Westvlaamse gemeenten³⁶, heb ik geprobeerd daar wat aan te doen. Zo is het repertoire van de verteller gerespecteerd, dat wil zeggen dat ik het sagenmateriaal niet per motieven-groep heb geordend (bijvoorbeeld alle heksensagen na elkaar), maar per verteller, zodat zijn/haar repertoire beter uit de verf komt.³⁷ Tenslotte merk ik op dat de meeste verzamelaars te weinig oog hebben gehad voor de eigenlijke vertelstof, namelijk de sagen, die in feite niets anders zijn dan het verwoorden van onzekerheid, angst, frustratie, teleurstelling. Sagen vormen immers het vertelgenre bij uitstek waarin spanningen en conflicten tussen twee werelden aan bod komen, namelijk die van de dagelijkse realiteit en die van een andere orde waartoe geesten, heksen, duivels en andere niet-alledaagse fenomenen behoren. In deze ongewilde en ongelijke confrontatie delft de mens meestal het onderspit, wat in de sage tot uitdrukking komt door ziekte, tegenslag, verwonding, dood, pijn ... Sagen leveren dus een beeld van de wijze waarop mensen vroeger met hun problemen van iedere dag zijn omgegaan zoals boteren, karnen, zaaien, oogsten, naar de markt of kermis gaan, jagen, vissen, kinderen krijgen en opvoeden, voedsel bewaren, enzovoort. Analfabetisme, gebrek aan hygiëne, minder goede voeding en een grote portie volksgeloof waren er de oorzaak van dat het leven vroeger niet eenvoudig was. Het Leuvense materiaal legt daarvan op een indrukwekkende en vaak intrigerende manier getuigenis af.

Naast de onuitputtelijke sagen heeft K.C. Peeters ook nog gezorgd voor een praktisch instrument, dat in Vlaanderen al vele jaren een desideratum was³⁸, namelijk een volkskundige bibliografie. Vanaf het begin van de jaren '60 heeft hij tientallen studenten weten aan te trekken om een eindverhandeling te wijden aan de geschiedenis van een tijdschrift en aan de inhoudelijke ontsluiting ervan volgens het plan-Hoffmann-Krayer. Aldus ontstond de *Nederlandse Volkskundige Bibliografie. Systematische Registers op Tijdschriften, Reekswerken en Gelegenheidsuit-*

gaven, waarvan het eerste deel verscheen in 1964 en *Volkskunde* (1888-1938) tot onderwerp had. Ondertussen is de reeks uitgegroeid tot 35 delen³⁹ en 6 registers, die onmisbaar zijn voor wie volkskundige literatuur wil opzoeken. In deze zogenaamde 'oranje bibliografie' zijn zowel Nederlandse als Vlaamse periodieken en almanakken opgenomen die volkskundig interessant en belangrijk zijn. Elk deel is volgens hetzelfde stramen opgesteld: een (korte) historiek van het desbetreffende tijdschrift, de bibliografische gegevens (vermelding van jaargang, jaar van uitgave, aantal bladzijden, exacte titel, samenstelling van de redactie en uitgever), de inhoudelijke ontsluiting van de bijdragen en de recensies, en registers.

Het sagenonderzoek en de bibliografie zijn ongetwijfeld de belangrijkste vruchten van Peeters' Leuvense professoraat. Ze hebben hem binnen- en buitenlandse erkenning opgeleverd, wat onder meer geleid heeft tot het voorzitterschap van de *Société Internationale d'Ethnologie et de Folklore* (SIEF) van 1964 tot 1971. Vooral de sagenstudie, die internationale weerklank vond⁴⁰, heeft K.C. Peeters' volkskundige positie in Antwerpen gevoelig verstevigd. Zo ontstond onder zijn impuls in de metropool een Centraal Instituut voor Volkskunde⁴¹, dat had moeten uitgroeien tot een volwaardig onderzoeks-, documentatie- en coördinatiecentrum voor de volkskunde in Nederland en Vlaanderen. Het conflict binnen het tijdschrift *Volkskunde*, waardoor de Nederlandse redactieleden hun ontslag indienden⁴², heeft deze ontwikkeling verhinderd.

Volledigheidshalve vermelden we nog drie domeinen, waarop onder leiding van K.C. Peeters in Leuven vrij uitgebreid onderzoek werd gedaan. Het betreft de projecten 'markten en kermessen' in een kanton of arrondissement, 'heiligenverering en volksdevotie' in een dekanaat⁴³ en onderzoeken naar de *dramatis personae* in Vlaamse sprookjesverzamelingen.⁴⁴

2.3 De huidige periode

Per 1 oktober 1975 draagt schrijver dezes de verantwoordelijkheid voor het volkskundig onderzoek aan de Leuvense Alma Mater. Vanaf het begin hebben we ons drie taken gesteld: (1) inhoudelijke uitbreiding van het volkskundig onderzoek, dus een grotere differentiatie qua onderwerpen en thema's; (2) streven naar een meer wetenschappelijk onderbouwen van het onderzoek door middel van een beter uitgewerkte methodiek; (3) gerichtheid op bij voorkeur eigentijdse onderzoeksthema's, wat een permanente actualisering van de volkscultuur impliceert.

2.3.1 Verbreding van het onderzoeksterrein

Het is niet toevallig dat de studie van volksverhalen in Leuven een zwaartepunt is en blijft. De onderzoekers zijn meestal germanisten, die vertrouwd zijn met 'litteraire' teksten. Maar omdat Vlaanderen nagenoeg volledig onderzocht was qua sagen, konden wij ons voortaan meer concentreren op andere volksverhaalgenres en de achtergrondinformatie daarover. Weliswaar werd het sagenonderzoek voortgezet, maar door een gevoelige beperking van het geografische gebied waar geënuquêteerd moest worden, kon de onderzoeker niet alleen aandacht besteden aan sagen, legenden, anekdoten, practical jokes, maar ook aan de verteller en zijn/haar

rol in het lokale gemeenschapsleven. Deze enquêtes op basis van diepte-interviews hebben vaak tot zeer gunstige resultaten geleid. We verwijzen onder meer naar de onderzoeken in Nieuwrode⁴⁵ en Kaggevinne.⁴⁶ De studies van het 'volkscultureel erfgoed' zijn geografisch ook beperkt tot één gemeente, maar de aandacht gaat hier behalve naar het narratieve ook uit naar andere facetten van het dagelijks leven zoals traditionele geneeswijzen, spel en ontspanning, uitingen van volksdevotie, het liedgoed enzovoort. Het onderzoek kan zich echter nog meer toespitsen en één persoon en zijn/haar repertoire tot onderzoeksdoel hebben. Voorwaarde is uiteraard dat de informant in kwestie interessante en gevarieerde zaken kent en die ook nog op een boeiende manier weet te presenteren.⁴⁷ Maar eigentijdse verhaalvormen komen eveneens aan bod, namelijk de mop bij volwassenen⁴⁸ en kinderen⁴⁹, en de moderne sage.⁵⁰ Heel wat studenten voelen zich ook aangetrokken tot het sprookje, dat drie onderzoeksmogelijkheden biedt: men bestudeert ofwel een bepaald thema, zoals angst, liefde, dood, en gaat men na hoe dat in Vlaamse volkssprookjes wordt verwoord en welke rol het in het handelingsverloop speelt; ofwel men maakt een vergelijkende studie van een bepaald sprookjestype, waarvan de Vlaamse varianten vergeleken worden met de Duitse, Franse, Nederlandse en Waalse; tenslotte kan ook gekozen worden voor een bepaalde sprookjesfiguur (held, prinses, heks, boer(in), smid, gefopte duivel, herbergier) of dier (kat, kikker, pad).

Een tweede domein, dat quasi onontgonnen terrein was⁵¹, is het volkslied in al zijn aspecten. In navolging van het sagenonderzoek worden overal in Vlaanderen liederen opgetekend. Het betreft gezongen liedgoed uit orale, geschreven of gedrukte bronnen. Bijzondere aandacht gaat naar liederenschriften en liedblaadjes van ambulante zangers. De oogst rond de marktzangers en hun repertoire was zo overweldigend en boeiend, dat we in 1985 in de Expozaal van de Faculteit Wijsbegeerte en Letteren een succesrijke tentoonstelling aan 'Twee eeuwen marktzangerstraditie in Vlaanderen (1750-1950)' konden wijden.⁵² Sommige markt- en volkszangers werden het voorwerp van een uitgebreide monografie en repertoirestudie, zoals Joseph Sadones (1755-1816)⁵³, Honoré Lagae (1863-1935)⁵⁴, Alberic Cattebeke (1894-1975)⁵⁵, Albert Lingier (1915-1969)⁵⁶ en Louis Boeren (1891-1973).⁵⁷ Daarnaast genoten bepaalde liedgenres bijzondere aandacht (sociaal-kritisch lied, studentenlied, Sint-Maartenslied). Maar de absolute voorkeur gaat naar de kinderliederen zoals ze vandaag de dag spontaan weerklinken op de speelplaatsen van de basisscholen in Oudenaarde⁵⁸, Menen⁵⁹, Hasselt⁶⁰, Lommel en Leopoldsburg⁶¹, Kasterlee⁶², Reet, Rumst en Terhagen⁶³, Groot-Aarschot⁶⁴ en Groot-Houthulst.⁶⁵ In het hedendaagse kinderlied, dat tegen alle verwachting in nog springlevend is, is de invloed van de media zeer voelbaar (bijvoorbeeld het parodiëren van schlagers) en treden bepaalde thema's zeer sterk op de voorgrond, zoals het vreemde⁶⁶, de dood⁶⁷ en sex en erotiek.⁶⁸ Deze studies, tot stand gekomen door toepassing van participerende observatie en interviews, maken tevens duidelijk dat de in de klas aangeleerde liederen bijna nooit gezongen worden bij het spontane spel. Het is evident dat dit een pedagogisch probleem is. Maar omdat het vanuit de volkskunde wordt gesignaleerd, verleent dit ons onderzoek een meerwaarde. De repertoriëring en inhoudelijke ontsluiting van (volks)liederen, verschenen in tijdschriften en verzamelingen of op zogenaamde vliegende bladen, is ook meermaals het onderwerp ge-

weest van afstudeerscripties. We mogen derhalve concluderen dat in vrij korte tijd een lacune is opgevuld. De achterstand van Vlaanderen op dit gebied is daarmee weliswaar niet weggewerkt, maar toch beduidend verminderd.

Wat eveneens nauw aansluit bij de opleiding 'Germaanse Taal- en Letterkunde', is de studie van volkskundige elementen in het literaire werk van Vlaamse auteurs. Figuren als Lode Baekelmans, Cyriel Buysse, Ernest Claes, Hendrik Conscience, de gezusters Rozalie en Virginie Loveling, Theodoor Sevens, Jozef Simons, August en Renier Snieders, Stijn Streuvels en Felix Timmermans genieten grote bekendheid als zogenaamde heimschrijvers, omdat ze zeer geregeld aspecten van het dagelijks leven uit hun tijd in hun verhalen integreerden. Voor volkskundigen loont het daarom de moeite dit literaire oeuvre te bestuderen en daarbij de volgende vragen te stellen: wat zijn die volkskundige elementen? Hoe komen ze aan bod? Hebben ze een documentaire waarde? De laatste vraag is de moeilijkste en kan alleen door aanvullend onderzoek beantwoord worden. Dit gebeurt door het kritisch consulteren van secundaire literatuur en het uitvoeren van veldwerk in het gebied waar de auteur gewoond en gewerkt heeft, wat voor schrijvers uit de twintigste eeuw nagenoeg geen problemen heeft opgeleverd. Bij sommige auteurs werd een bepaald onderwerp uitgediept, zoals levensloop-en voedingsgewoonten bij Streuvels of volksgeloof en volksdevotie bij Claes. Rekening houdend met het feit dat schrijvers geen volkskundigen zijn, kan toch vaak geconcludeerd worden dat hun literaire productie volkskundig interessant en waardevol is.

De laatste jaren hebben veel studenten zich aangemeld om intensief onderzoek te doen naar gebruiken en rituelen in verband met de levensloop in het recente verleden (de periode tussen de twee wereldoorlogen) en vandaag de dag. In een gemeente naar keus worden een veertigtal mannelijke en vrouwelijke informanten gezocht, die uit verschillende sociale klassen komen en in de mate van het mogelijke afkomstig zijn uit de diverse geografische kernen van de gemeente in kwestie. Ook de leeftijden spelen een rol, zodat de verschillende periodes verscheidene vertegenwoordigers hebben. Dat het niet steeds gemakkelijk is aan deze vier variabelen⁶⁹ volledig te beantwoorden, hoeft geen betoog. Wat de oudere periode betreft, is het zo dat de informanten meewerken aan de vragen omtrent de hele levensloop, namelijk geboorte-doop, liefde-huwelijk, dood-begrafenis. Dit is niet het geval voor de studie van hedendaagse rituelen. Per item wordt een beroep gedaan op een veertigtal zegspersonen.

Een recente aanvulling op dit project⁷⁰ is de studie van de kindertijd, waarbij de informanten vragen beantwoorden over hun houding tegenover ouders, broers en zussen, over kinderarbeid, eerste en plechtige communie, schoolervaringen, kinderspel op school en daarbuiten, allerlei feestvieringen (familiefeesten, kermis, kalenderfeesten), oorlogsherinneringen, voeding en kleding, taboes (waarover werd niet/nooit gesproken?).

Als vijfde belangrijk onderzoeksdomain vermelden we de studie van openbare feesten zoals ze momenteel al dan niet jaarlijks in onze gemeenten en dorpen gevierd worden. Bij deze onderzoeken gaat de aandacht in de eerste plaats naar het ontstaan van het feest: een historisch feit, een legende, een economisch gegeven, een politieke gebeurtenis, een historische of legendarische figuur, enzovoort.

Vervolgens wordt gevraagd naar de organisatoren van het feest in verleden en heden. Dit is een cruciaal element, want zij bepalen in grote mate hoe het feest eruit moet zien en welke boodschap het uit moet stralen. Voor de realisatie van het feest en zijn bedoelde betekenis wordt een beroep gedaan op medewerkers, van wie de organisatie verwacht dat zij het feest en de erachter liggende ideeën onderschrijven. Een andere belangrijke groep in het onderzoek vormt de toeschouwer, die ofwel een inwoner ofwel een toerist kan zijn. Hoe reageert hij/zij als consument op dit feestelijk aanbod? Tenslotte is er nog het ruimtelijk fenomeen, de binnenstad of de wijk, waar het hele gebeuren zich sinds jaar en dag afspeelt. Organisatoren, participanten, toeschouwers en de cultuurhistorische context bepalen in wezen de essentie van het feest, dat in de loop der jaren – hier speelt de ouderdom van het feest en daarmee samenhangend: traditie en continuïteit – hoe dan ook veranderingen ondergaat. Als zodanig is elk, al dan niet traditioneel, publiek feest een dynamisch collectief gebeuren, waarin een wisselwerking zich voltrekt tussen verschillende belangengroepen.⁷¹ Deze veelzijdige problematiek, die voor elk feest anders is, proberen we tegelijk analytisch, kritisch en wetenschappelijk te doorgronden.⁷²

Met de studenten kunstgeschiedenis betreden we het terrein van de materiële volkscultuur, waar twee onderzoeksvelden min of meer projectmatig worden aangepakt. Het eerste betreft kapellen en kruisen, die meestal verwaarloosde landschapselementen zijn en benaderd worden als uitingen van landelijke architectuur met een (meestal) verdwenen volksdevotionele functie. Bij deze studie wordt rekening gehouden met de ouderdom, de localisering, de externe en interne materiële samenhang, de aanwezige beelden en andere sporen van volksreligiositeit. Als teken van devotie wordt iedere kapel zoveel mogelijk in relatie gebracht met andere lokale kapellen en zeker met de hoofdkerk, wat vanuit het standpunt van de vereering (de gekozen heilige) relevant kan zijn. Een centrale vraag is in welke mate elke onderzochte kapel/kruis voorwerp was of is van individuele en/of collectieve devotie. Naar de historische en actuele volksculturele achtergrond van kapellen en kruisen is onderzoek gedaan in de gemeenten Eksel, Genk, Hasselt (alle drie in Limburg), Mere (Oost-Vl.) en Wingene (West-Vl.). Wandversiering is het tweede onderwerp waaraan enkele kunsthistorici hebben meegewerkt. In een zelfgekozen gemeente zoekt de student 100 gezinnen, die verschillende sociale klassen representeren en als informant willen fungeren. In al die woningen wordt geregistreerd wat aan de wanden hangt in de hal en in de woonkamer. De honderden objecten worden in afzonderlijke categorieën, op basis van hun voorstelling (bijvoorbeeld stilleven, foto's, spreuken, reissouvenirs) ingedeeld. Bij elk object wordt gevraagd naar de herkomst (bijvoorbeeld erfenis, aankoop, (huwelijks)geschenk, hobby, eigen creatie). Deze motivaties worden verder in verband gebracht met het geslacht, de leeftijd en de scholingsgraad van de bewoners. Deze combinatie van data leidt tot de conclusie dat wandversiering een uiterst persoonlijke en gevarieerde aangelegenheid is, waarover weliswaar weinig wordt nagedacht, maar die toch een genuanceerd beeld schetst van de levensstijl van de huisgenoten. Geslaagde onderzoeken zijn uitgevoerd in Hamont⁷³, Schoten⁷⁴, Begijnendijk⁷⁵, Kortrijk-Dutsel⁷⁶ en Koersel.⁷⁷ De keuze van de wandversiering toont het onderscheid stad-platteland aan en maakt de invloed van steden en verstedelijkte gebieden duidelijk.

In de marge van deze min of meer grootschalige projecten zijn nog tientallen kleinere onderzoeken uitgevoerd, die op zichzelf aardige resultaten hebben opgeleverd, maar tot nu toe om diverse redenen geen uitbreiding of navolging hebben gekend. Zo vermelden we onder meer de hedendaagse volksgeneeskundige praktijken met betrekking tot wratten en reuma.⁷⁸ Volledigheidshalve signaleren we nog dat al wie het keuzevak 'Nederlandse volkskunde' volgt, verplicht wordt een kleine scriptie te maken over één van de hierboven vermelde of volgende onderwerpen: broodbakken, huwelijkslijsten, gouden of diamanten bruiloften, jumelages⁷⁹ en voedingsgewoonten. Jaarlijks stroomt aldus heel veel nieuw materiaal binnen, dat op zijn beurt later het voorwerp van synthesestudies zal worden.

Een vergelijking met de onderwerpen die K.C. Peeters ter behandeling aanbod, laat zien dat de mogelijkheden inhoudelijk zeer toegenomen zijn. Met een aantal thema's trachten we de buitenlandse trend te volgen, maar daar we voor alles alleen staan en voorlopig geen beroep kunnen doen op wetenschappelijke medewerkers, blijven onze inspanningen eerder bescheiden.

2.3.2 Verbetering van de methodiek

Zoals reeds meegedeeld, is de opleiding in de volkskunde aan de K.U. Leuven beperkt tot een soort algemene inleiding, waarin we nogal wat aandacht besteden aan problemen van methodologische aard. Wie dus begint aan een volkskundig onderzoek van langere adem, is niet zo best voorbereid en verdient extra begeleiding. De ervaringen van de gemaakte scriptie kunnen nuttig zijn vooral als hetzelfde onderwerp verder wordt uitgediept. Hoe dan ook komt het erop neer dat de studenten goed begeleid worden, wat, gezien het aantal, soms geen sinecure is. Om het hun gemakkelijk te maken, kunnen ze voor hun veldwerk meestal door ons samengestelde vragenlijsten gebruiken. Deze enquêtes bespreken we eerst met hen, zodat omtrent de vraagstelling alle problemen vooraf opgelost zijn. Vervolgens komt de te volgen strategie aan de orde: tips bij het kiezen van de goede informanten en bij het afwegen van de criteria waaraan ze moeten beantwoorden. Wie in plaats van het geleide interview⁸⁰ de vrije interviewmethode toepast – het onderzoek van volksverhalen, liederen en de kindertijd verloopt op die manier – moet extra voorbereid worden. Deze studenten ontvangen een lijstje met hoofdthema's en sleutelwoorden, die tijdens het interview, dat steevast op cassette wordt opgenomen⁸¹, aan bod moeten komen.

Bij al deze enquêtes wordt bijzonder veel aandacht besteed aan het profiel van de informant/verteller/zanger en de manier waarop hij/zij met het volksculturele goed omgaat. Vandaar dat bij elke zegspersoon de nodige identificatiegegevens genoteerd worden: geboortedatum en -plaats, scholingsgraad, beroep, eventueel aangevuld door andere informatie, die naargelang van het onderwerp kan verschillen.⁸² Uiterst belangrijk bij elk volkskundig onderzoek vinden we het voortdurend in rekening brengen van de vier basisvariabelen, waarop naar onze mening elke enquête steunt, namelijk de sekse (man/vrouw), de leeftijd (het historische aspect), de sociale en de geografische herkomst. Verder dient de onderzoeker ervan overtuigd te zijn dat in de volkskunde de mens centraal moet staan. Daarom zijn het verhaal,

het lied, het feest eigenlijk niet zo belangrijk en essentieel, dan wel de verteller, de zanger, de feestvierder en hun relatie tot de gemeenschap waartoe ze behoren en het onderzoeksobject in kwestie. Deze visie beklemtonen we herhaaldelijk in onze colleges en we illustreren die ook door middel van concrete voorbeelden en filmmateriaal. We wijzen er terloops op dat dit ideeëngoed niet zo nieuw is en dat het onder meer in *Volkskunde* reeds een paar keer onder de aandacht werd gebracht.⁸³

2.3.3 Eigentijdse onderzoeksthema's

De keuze van de onderwerpen en de voorgestelde methodes⁸⁴ leiden tot de vaststelling dat het volkskundig onderzoek in Leuven hoofdzakelijk gericht is op de actualiteit. Omdat we de klus alleen moeten klaren verkiezen we in het heden te investeren. Bovendien is het een feit dat ook historici – en de Leuvense maken hierop geen uitzondering – zich sinds jaar en dag voor allerlei aspecten van de historische volkscultuur interesseren. We laten hen graag dit gigantische terrein, zodat we ons kunnen toeleggen op het vele dat zich onder onze ogen afspeelt. Door het maken van goede en betrouwbare momentopnamen op verschillende niet onbelangrijke domeinen zoals volksverhaal, lied, levenslooprituelen, feestcultuur, wandversiering, volksgeneeskunde, hopen we referentiepunten te creëren, die bruikbaar zullen zijn voor het verleden en naar de toekomst toe. Als men dan in het jaar 2000 of later de vraag zal stellen hoe er in het laatste kwartaal van de twintigste eeuw getrouwd werd, of de kinderen nog zongen bij het spelen en zo ja wat, welke feesten er gevierd werden en hoe dat gebeurde, zal het archief van het Leuvense Seminarie voor Volkskunde hierop een uitgebreid en genuanceerd antwoord kunnen geven, alsook op de vraag wat er allemaal gebruikelijk was bij geboorte-doop, liefdehuwelijk, dood-begravenis in de periode tussen de twee wereldoorlogen en hoe de kindertijd in de jaren 1910-1950 doorgebracht werd. Dit is onze bijdrage tot de Vlaamse volkscultuur, die aan de Leuvense universiteit de kans krijgt onderwezen te worden en door relatief veel enthousiaste jongeren gekozen wordt tot voorwerp van research. Dit is de manier waarop wij de fakkel met het volkskundig vuur, een erfenis van Jan Gessler en Karel Constant Peeters, doorgeven in de hoop dat zij later overgenomen wordt.

*Ethnology Research and Teaching at Katholieke Universiteit Leuven (1937-1994):
A Contribution to the Academic History of a Discipline*

The teaching of ethnology at Louvain began in 1937 in the form of lectures given by Professor Jan Gessler. In 1946 Karel Constant Peeters was appointed as his assistant, a position with teaching duties. He succeeded Gessler as lecturer three years later (1949), and was responsible for giving an (elective) course on ethnology. In the following years Peeters expanded his teaching obligations and eventually retired from the university as professor 'extra-ordinarius' on 30 September 1974. His successor Stefaan Top currently teaches two optional courses, namely 'Dutch Ethnology' and 'European Folk Art', which are part of the licence (master's degree) curricula of 'Language and Literature: Germanic Languages' and 'History of Art' respectively. While ethnology is a somewhat limited field at Louvain, students of Germanic philology, history and history of art can write a master's thesis on the subject.

Since 1937, more than 400 master's theses and eight doctoral dissertations have come out of Louvain. Folk narrative and the folk song have proven to be particularly fertile ground for investigation. Field work in these areas led to the recording of literally thousands of legends and songs from all over Flanders. In turn, these form the basis of detailed studies devoted to specific themes, genres, storytellers or singers. In addition to time-honoured and modern oral traditions and their performers, particular attention has been paid to the study of folk religion, calendar customs, festivals, mural decorations, and customs related to the life-cycle (birth and baptism, childhood, love and marriage, death and burial).

It should be noted that the aims and methods of ethnology at Louvain are very contemporary, and that the sociological impact of folk culture in particular constitutes a central subject of inquiry.

1. R. van der Linden, 'Geschiedenis van het tijdschrift 'Oostvlaamse Zanten'', in: R. van der Linden, *Oostvlaamse Zanten (1926-1960)* (Antwerpen 1968) VIII [*Nederlandse Volkskundige Bibliografie. Systematische Registers op Tijdschriften, Reekswerken en Gelegenheidsuitgaven*, deel VII]. Volgens R. Foncke mocht P. De Keyser al in 1924 aan de studenten van de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte "een vrije cursus in de folklore" doceren. Volgens dezelfde bron promoveerde volkskunde in 1930 tot keuzevak in de licentiejaren. Zie R. Foncke, 'De folklore-studie in Vlaanderen', *De Vlaamse Gids* 30 (1946) 726. Op blz. 727-728 pleit Foncke ervoor dat volkskunde aan de Gentse Rijksuniversiteit een verplicht vak zou worden voor de germanisten en dat het tevens gevolgd zou kunnen worden door historici, classici en studenten uit andere faculteiten. Volgens het getuigenis van Jan Theuwissen was volkskunde in de jaren vijftig een verplicht vak voor de studenten niet-Europese kunst van het Hoger Instituut voor Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde.
2. R. Roemans, 'Levensschets', in: *Miscellanea J. Gessler* (z.pl. 1948) 13-14.
3. J. Gessler, 'Folkloristische herinneringen van een 70-jarige', *Volkskunde* 50 (1949) 38-41.
4. Zie R. van der Linden, 'Voorwoord', in: M. Jacobs, *Volkskunde in het interbellum. De Zuidnederlandse Centrale voor Folklore-Onderzoek, een ontbrekende schakel?* (Gent 1989) 11.
5. K.C. Peeters, 'De folklorist', in: *Miscellanea J. Gessler* (z.pl. 1948) 42 en K.C. Peeters, 'Prof. Dr. J. Gessler en de Volkskunde', in: *Katholieke Universiteit te Leuven. Jaarboek 1951-52*. Boekdeel 89 (1950-51, 1951-52) CVIII-CIX.
6. R. Roemans, 'Levensschets', in: *Miscellanea J. Gessler* (z.pl. 1948) 14.
7. K.C. Peeters, 'Prof. Dr. J. Gessler', *Volkskunde* 53 (1952) 50.
8. De titel van zijn proefschrift was *Psychologische Aspecten van het Volksleven*, door J. Van Haver "eigenlijk het eerste doctoraat in de volkskunde in Vlaanderen" genoemd. Zie J. Van Haver, 'Prof. Dr. Karel Constant Peeters (29 febr. 1903-16 dec. 1975)', in: *Campinia*, nr. 4. Herdenkingen 1976. Vereniging voor Kempische Schrijvers, 1977, 5.
9. Antwerpen (1946).
10. Het 'Voorwoord' is gedateerd, namelijk 1 October 1946. Dit moet ongeveer dezelfde datum zijn waarop K.C. Peeters' academische loopbaan startte. Ze eindigde op 30 september 1974.
11. [K.C. Peeters], 'De volkskunde aan de Leuvense Universiteit', *Volkskunde* 59 (1958) 81. Vergelijk met K.C. Peeters, 'Organisation der volkskundlichen Forschung in Belgien und in den Niederlanden', *Rheinische Vierteljahrsblätter* 24 (1959) 106-108.
12. K.C. Peeters, *Volkskundige aantekeningen. Nota's en bibliografie bij 'Eigen aard'* (Antwerpen 1962).
13. K.C. Peeters, *Over volkskunst* (Antwerpen 1956) (Katholieke Vlaamse Hogeschooluitbreiding. Jaargang L, Nr 3, Verhandeling 446).
14. Volledigheidshalve vermelden we dat K.C. Peeters naast volkskundige cursussen aan de studenten kunstgeschiedenis nog andere colleges van één of twee semestereuren doceerde, namelijk 'Kunst, mens en gemeenschap' en 'Museumkunde'. Laatstgenoemd college gaf hij eveneens aan de Universiteit Catholique de Louvain, waar het vak 'Muséologie' heette.
15. Daarover meer in de rubriek 'Onderzoek'.
16. Zie hierover K.C. Peeters, 'Een Seminarie voor Volkskunde aan de Leuvense universiteit', *Volkskunde* 68 (1967) 43-44.
17. Dit statuut veronderstelt dat de betrokkene elders een hoofdopdracht vervult. Voor Peeters was dat de stad Antwerpen: adjunct-stadssecretaris (1947-49), stadssecretaris (1950-68), adviseur-generaal (1969-73). Zie S. Top, 'Huldegroet aan Prof. em. Dr. K.C. Peeters', *Volkskunde* 76 (1975) 169-176.
18. Als leraar Nederlands (1975-77) en Duits (1977-78) waren we verbonden aan het Pedagogisch Hoger Onderwijs van de Provinciale Normalschool in Hasselt. Het onderwijs in Leuven en de begeleiding van de vele studenten vormden een (tijdrovende) bijbetrekking.
19. Combinatie van buitengewoon docent en halftijds assistent-interimaris.
20. Dat was voorheen niet het geval, want de cursus 'Volkskunst' die Peeters doceerde, was maar één semesteruur.
21. Drie totaal verschillende problemen komen ter discussie. Het BRT-docudrama 'Bakelandt, profiel van een bendeleider' behandelt het folkloriseringsproces rond een Westvlaams historisch personage

(1774-1803), dat in verleden en heden voorwerp is geworden van lied- en volksverhaalvorming en tevens de hoofdfiguur van een enorme volksliteraire productie (volksboek, toneel, poppenspel, feuilleton, strip) en van een heuse stoet (vanaf 1982 in Langemark, West-Vlaanderen). De film 'Mee Van Eycken, een biografie in liederen' (1981) illustreert tegelijkertijd de mogelijkheden van de biografische methode en de repertoire-analyse. Mee Van Eycken (1892-1990) heeft voor ons honderden liederen gezongen en tientallen verhalen verteld. In 1986 hebben we in Vlaams-Brabant de gebruiken rond Allerheiligen en Allerzielen op dertien kerkhoven filmisch vastgelegd. Deze momentopname is een merkwaardig document van een semi-religieus gebeuren in verandering.

22. Voor zover ons bekend, is de K.U.Leuven momenteel de enige Belgische universiteit die een volkskundig programma officieel aanbiedt binnen een volwaardige opleiding en tevens de mogelijkheid geeft een volkskundige afstudeerscriptie te schrijven.

23. En met de zeer gewaardeerde medewerking van Maurits De Meyer.

24. Een gedetailleerd overzicht vinden we in *Miscellanea Prof. em. Dr. K.C. Peeters*, uitgegeven door W. Van Nespen (Antwerpen 1975) 47-56.

25. Over deze produktie berichten we regelmatig. Zie *Volkskunde* 78 (1977) 246-252; 80 (1979) 37-48, 287-306; 81 (1980) 323-346; 83 (1982) 44-57; 84 (1983) 39-75; 85 (1984) 71-89; 86 (1985) 110-139; 87 (1986) 36-62; 88 (1987) 184-202; 90 (1989) 37-57; 91 (1990) 99-116; 93 (1992) 134-144.

26. Bij wijze van voorbeeld vermelden we de studie van J. Van Haver, *Volksbedevaarten tegen ziekten van mens en dier in West-Brabant* (Leuven 1948), 208 blz., ill., kaarten, en onder dezelfde titel gepubliceerd in *De Brabantse Folklore* 21 (1949) 5-143, kaart.

27. M. De Meyer, 'Volksbedevaarten in Vlaanderen', *Volkskunde* 45 (1943) 140-147 en J. Van Haver, 'Bedevaart-onderzoek aan de Leuvense universiteit', *Jaarboek van Antwerpen's Oudheidkundige Kring* 22-23 (1950) 355-358.

28. In dit opzicht refereren we aan de bedevaartvaantjes, die een Vlaamse specialiteit zijn en als iconografische bron een bijzondere zeggingskracht uitstralen. Ze zijn dan ook terecht en herhaaldelijk onderwerp van onderzoek geweest.

29. K.C. Peeters, 'Sagenonderzoek aan de Leuvense universiteit', *Volkskunde* 61 (1960) 11-20 en idem, 'Resultaten van het sagenonderzoek in het Nederlandse taalgebied', *Volkskunde* 66 (1965) 106-125. Met deze laatste bijdrage kondigt Peeters het begin aan van een reeks sagenoverzichten, die Leuvense studenten geregeld in *Volkskunde* hebben gepubliceerd.

30. A. Roeck, *Bijdrage tot een Hagelands sagenboek* (Leuven, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 1950).

31. A. Roeck, 'Nieuwe Methodes bij het Vlaamse Sagenonderzoek', in: *Handelingen van het XXe Vlaams Filologencongres* (Antwerpen 1953) 219-228 en idem, 'Hedendaagse sagenstudie', *Volkskunde* 61 (1960) 21-25.

32. H. Daras, 'Hoe 'wetenschappelijk' was het Vlaamse sagenonderzoek tussen 1953 en 1966?' *De Krijter* 12 (1977) 2-12, 26-45. Omdat de auteur zelf onder leiding van K.C. Peeters in de Antwerpse Kempen heeft gewerkt, geldt zijn kritiek vooral het sagenmateriaal dat zijn Leuvense collega's in de provincie Antwerpen hebben verzameld.

33. Zie onder J.W. Wolf, *Niederländische Sagen* (Leipzig 1843) en A. De Cock - I. Teirlinck, *Brabantsch Sagenboek* (Gent 1909-1912).

34. We zijn er nog steeds van overtuigd dat Vlaanderen een van de best en meest intensief bewerkte regio's is op het vlak van de sagenstudie.

35. Uitzonderlijk bevatten de sagenverzamelingen andere verhaalstof.

36. S. Top, *Onderzoek naar de sagenmotieven in 't Vrijbos* (Leuven, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 1964).

37. We hebben een onderzoek ingesteld naar de aandacht die de verteller in het Leuvense sagenonderzoek heeft gekregen. Zie S. Top, 'Sagenproblematiek anno 1969. Vernieuwing of stagnatie?' *Volkskunde* 70 (1969) 123-165.

38. Zie M. Jacobs, *Volkskunde in het interbellum. De Zuidnederlandse Centrale voor Folklore-Onderzoek, een ontbrekende schakel?* (Gent 1989) 15. Vanaf haar ontstaan in 1937 heeft de Nationale Commissie voor Folklore, die nu Koninklijke Belgische Commissie voor Volkskunde heet, de opdracht jaarlijks een volkskundige bibliografie samen te stellen en te publiceren. Zie J. Van Haver, '50 jaar K.B.C.V.' *Volkskunde* 89 (1988) 179-186.

39. In 1993 verscheen deel 35, dat gewijd is aan *Volkskunde* (1961-1990). Het werd door Paul Peeters samengesteld met een geschiedenis van het tijdschrift van onze hand, namelijk bladzijden VI-XXV.

40. Zie onder meer K.C. Peeters, 'Sagenonderzoek aan de Leuvense universiteit', *Volkskunde* 61 (1960) 11-20. Deze bijdrage is een uitgebreide versie van de lezing 'L'université de Louvain et l'étude des légendes profanes en Flandre', in: *Internationaler Kongress der Volkserzählungsforscher in Kiel und Kopenhagen* (19.8.-29.8.1959), Vorträge und Referate (Berlijn 1961) 257-264 en idem, 'Théorie et pratique. De l'application d'un plan de classification aux résultats de recherches de légendes profanes (7.087 variantes notées selon la méthode directe) par des étudiants de l'Université de Louvain', in: *Tagung der 'International Society for Folk-Narrative Research' in Antwerp* (6.-8. Sept. 1962). Bericht und Referate (Antwerpen 1963) 13-31.
41. Op 9 augustus 1968 had het College van Burgemeester en Schepenen van Antwerpen tot de oprichting ervan besloten. De installatie van de Wetenschappelijke Raad volgde op 25 februari 1970. Na Peeters' overlijden op 16 december 1975 veranderde de naam in K.C. Peeters-Instituut voor Volkskunde (19 december 1980). Zie *Volkskunde* 91 (1990) 118-119.
42. De brief dateert van 21 januari 1975 en is ondertekend door A.M.E. Draak en J.J. Voskuil. Zie S. Top, 'Geschiedenis van *Volkskunde* (1961-1990)', in: P. Peeters, *Volkskunde 1961-1990* (Antwerpen 1993) VI-XXV, vooral VII-XVIII.
43. Dit project was bedoeld als een soort follow up van het volksbedevaartonderzoek uit de jaren 1940-50.
44. Als assistent van K.C. Peeters hebben we de laatste twee onderzoeksdomeinen voorgesteld.
45. Zie *Volkskunde* 78 (1977) 249.
46. Zie *Volkskunde* 91 (1990) 109-111.
47. Eén voorbeeld is uitgewerkt. Het betreft de 90-jarige vrouw Lice Vreys. Zie *Volkskunde* 88 (1987) 185-186. Zie ook S. Top, 'Wezen en belang van de repertoireanalyse. Een nieuwe impuls voor de volksverhaalstudie', in: *Liber memorialis Prof. Dr. P.J. Vandenhoute 1913-1978* (Gent 1983) 375-390.
48. *Volkskunde* 80 (1979) 293-296.
49. *Volkskunde* 86 (1985) 128-130, 136-137.
50. *Volkskunde* 93 (1992) 134-137.
51. Kinderlied, bedellied en vliegende bladen waren onder Peeters heel even aan de orde.
52. Naar aanleiding hiervan verscheen S. Top, *Komt vrienden, luistert naar mijn lied. Aspecten van de marktzanger in Vlaanderen 1750-1950* (Tielt-Weesp 1984). Er was ook een LP beschikbaar, namelijk 'Sa vrienden hier bijeen', die dertien authentieke Vlaamse marktliederen bevat, gezongen door de Veurnse volksmuziekgroep 'Sinksenbruid'.
53. *Volkskunde* 78 (1977) 251.
54. *Volkskunde* 84 (1983) 60-61.
55. *Volkskunde* 84 (1983) 72-73.
56. *Volkskunde* 90 (1989) 45-46.
57. *Volkskunde* 90 (1989) 48-49.
58. *Volkskunde* 80 (1979) 42-43.
59. *Volkskunde* 81 (1980) 328-329.
60. *Volkskunde* 84 (1983) 46-47.
61. *Volkskunde* 84 (1983) 55-56.
62. *Volkskunde* 84 (1983) 69-70.
63. *Volkskunde* 87 (1986) 44-46.
64. *Volkskunde* 87 (1986) 55-56.
65. Daarvan is nog geen samenvatting verschenen in *Volkskunde*.
66. S. Top, 'Vreemdelingen in het Vlaamse kinderlied', *Taxandria* 57 (1985) 353-368.
67. S. Top, 'De dood in het hedendaagse Vlaamse Kinderlied', *'t Trojaans Hobbelpaard* 2 (1986) 87-105, muz.
68. S. Top, 'Als taboes sneuvelen: sex en erotiek in het hedendaagse Vlaamse kinderlied', *Ethnologia Flandrica. Jaarboek van de Leuvense Vereniging voor Volkskunde* 3 (1987) 65-98.
69. Bedoeld zijn: sekse, leeftijd, sociale en geografische herkomst.
70. Wat geboorte en doop betreft, denken we onder meer aan de zwangerschap (dieet, roken, alcohol), bevalling, bekendmaking geboorte, naamgeving, doopkleed, keuze van peter en meter, geschenken. In verband met huwelijk: partnerkeuze, verloving, kledij, feestmaal, geschenken, huwelijksreis...

71. De motivaties en het verwachtingspatroon van het organiserend comité, de deelnemers en de kijkers zijn inderdaad verschillend, maar moeten zoveel mogelijk convergeren, wat het slagen van het feest in hoge mate bepaalt. Uiteraard zijn de weersomstandigheden niet onbelangrijk, maar die heeft men toch niet in de hand.
72. Voorbeelden hiervan zijn: Hoppefeesten Poperinge (*Volkskunde* 86 (1985) 114-115), Kattestoet Ieper (*Volkskunde* 86 (1985) 116-117), Virga-Jessefeesten Hasselt (*Volkskunde* 87 (1986) 46-47), Breughel-feesten Wingene (*Volkskunde* 90 (1989) 38-39), Kroningsfeesten Tongeren (*Volkskunde* 90 (1989) 41-42), Druivenoogstfeesten Overijse (*Volkskunde* 90 (1989) 42-43 en *De Brabantse folklore en geschiedenis*, nr. 260 (dec. 1988) 293-319, nr. 265 (april 1990) 2-26, ill.) en Eupener Fastoovend (*Ethnologia Flandrica. Jaarboek van de Leuvense Vereniging voor Volkskunde* 7 (1991) 74-85).
73. *Volkskunde* 81 (1980) 103-114.
74. *Volkskunde* 81 (1980) 325-326.
75. *Volkskunde* 84 (1983) 39-41.
76. *Volkskunde* 84 (1983) 41-42.
77. *Volkskunde* 87 (1986) 39-40.
78. Het gaat om twee Limburgse onderzoeken: *Volkskunde* 81 (1980) 326-328 en 84 (1983) 52-54.
79. Verzusterings of verbroederings van gemeenten.
80. Dat wil zeggen het werken met vragenlijsten.
81. Getuigenissen over de kindertijd zijn in feite biografische verhalen, die in het geheel van de moderne volksverhaalstudie een volwaardige plaats hebben verworven. Zie onder meer A. Lehmann, *Erzählstruktur und Lebenslauf. Autobiografische Untersuchungen* (Frankfurt/New York, 1983).
82. Zo is het voor de kindertijd belangrijk om weten hoe de samenstelling van het gezin was waartoe de informant heeft behoord. Dat kan een duidelijke invloed hebben op onder meer het aspect kinderarbeid (de oudsten moesten steeds meehelpen, de jongeren veel minder), kleding (de jongeren moesten vaak de klederen van oudere broers of zussen verslijten), plechtige communie en het al dan niet verder studeren.
83. S. Top, 'Van motief en type tot de studie van context en repertoire. Het (Leuvense) volksverhaalonderzoek nu', *Volkskunde* 80 (1979) 99-128; idem, 'Volksgeneeskunde nu: een programma. De Werkgroep Volksgeneeskunde aan de K.U.Leuven', *Volkskunde* 80 (1979) 199-233; (zie ook: S. Top, 'Research into Folk Medicine in Belgium', *International Folklore Review* 3 (1983) 81-87); idem, 'De studie van het (volks)lied aan de Leuvense universiteit', *Volkskunde* 80 (1979) 234-282.
84. Intensief veldwerk op basis van participerende observatie, geleide of vrije interviews, biografische methode, repertoire-analyse.